

PIRMOSIOS BIBLIOTEKOS

Žmogus į biblioteką pirmą kartą įžengė dar senovės civilizacijose.

Pirmosios bibliotekos datuojamos dar 2600 m. pr. Kr. šumerų, saugojusių išrašytas molio lenteles, civilizacijoje.

Rasta įrodymų, kad kitose senovės civilizacijose (Egipte, Mesopotamijoje, Kinijoje) ne tik būta dokumentų klasifikavimo sistemų, bet netgi bibliotekininkų. Antikos laikotarpiu didžiausia ir žymiausia buvo **Aleksandrijos biblioteka**, kurioje buvo saugomi papiruso ritiniai. Senovės Graikijoje ir Romos imperijoje ypač paplitusios buvo privačios arba asmeninės bibliotekos, o viešosios bibliotekos kūrėsi šalia Romos forumų valdant Julijui Cezariui. **Cezario leitenantas įkūrė pirmąją viešąją biblioteką Romos imperijoje Anla Libertatis**, turėjusią pagerinti Romos prestižą ir aplenkti žymiąją Aleksandrijos biblioteką. *Anla Libertatis* bibliotekoje graikų ir lotynų darbai buvo saugomi skirtingose patalpose. Tokią struktūrą paveldėjo ir vėliau statytos romėnų bibliotekos. Skirtingai negu graikų bibliotekose, romėnų bibliotekose skaitytojai turėjo tiesioginę prieigą prie ritinių. Paprastai skaitoma ar persirašoma būdavo pačioje bibliotekoje, retai leidžiama ritinius parsinešti namo.

Po III a. Romos imperiją ištikusios krizės Roma, kaip centrinis miestas, neteko savo reikšmės, o į valdžią atėjus Konstantinui imperijos sostinė buvo perkelta į Bizantiją, neformaliai imtą vadinti Konstantinopoliu. Romėnų kultūra, klestėjusi senovės laikais, patyrė transformaciją – akademinis pasaulis iš pasauliečių perėjo dvasininkams. Tam įtakos turėjo tai, jog Konstantino valdymo metu buvo pradėta tiek Romos imperijos, tiek Europos kristianizacija. Krikščionių rankraščiai, modernios knygos pirmtakai, Vakaruose įgavo ypatingą reikšmę, buvo kruopščiai saugomi. Lygiai taip pat Rytuose buvo bandoma išsaugoti helenistinę mintį. Klestėjo perrašinėjimas, kuriuo užsiėmė vienuoliai. Taigi viduramžių vienuolynuose skriptoriumų dėka buvo sukauptos didžiulės bibliotekos. Europai nugrimzdus į tamsiuosius amžius, **Bizantijoje imperatoriaus Konstantino sūnus įgyvendino tėvo svajonę ir įkūrė imperatoriškąją biblioteką**, V a. tapusią didžiausia Europos biblioteka, sukaupusia 120 tūkst. knygų.

Islamo pasaulyje viešosios bibliotekos ėmė rasti IX a. Viena iš įspūdingiausių šios pasaulio dalies bibliotekų buvo pastatyta X a. pab., viduramžių istoriko al-Muqaddasio aprašyta kaip pastatų, puoštų kupolais, kompleksas, apsuptas sodų ir ežerų, susidedantis iš 360 kambarių. Deja, didelė dalis islamo pasaulio bibliotekų buvo sunaikinta įsiveržus mongolams ir prasidėjus karams ir religiniams nesutarimams. Visgi krikščionių vienuoliai, gyvenę prie islamo pasaulio sienų (Ispanijoje, Sicilijoje), spėjo perrašyti dalį islamo bibliotekų knygų, o iš ten jos pateko į Europą. Taigi kauptinės bibliotekos, susidėjusios iš graikų ir romėnų raštų,

Bizantijos imperijos ir islamiškųjų kraštų darbų kopijų, yra modernių bibliotekų pagrindas.

Ankstyvaisiais viduramžiais **vienuolynų bibliotekos** vystėsi toliau. Jose knygos dažniausiai būdavo grandinėmis prirakintos prie lentynų, nes rankraščiai buvo neįkainojami. Visgi dauguma bibliotekų knygas skolindavo už tam tikrą užstatą, o tai leido daryti knygų kopijas ir jas platinti.

XV–XVII a. Europoje, ypač Italijoje, klestėjo privačios bibliotekos. Humanistai ir jų apsišvietę patronai buvo branduolys, apie kurį telkėsi mokslininkai. Nors šiose bibliotekose knygų nebuvo tiek daug, kaip moderniose, tačiau jose buvo saugojami vertingi lotynų, graikų ir bibliniai darbai.

XVII–XVIII a. bibliotekų atžvilgiu paprastai vadinami „aukso amžiumi“. Tada Europoje buvo įkurta daug svarbių bibliotekų, tokių kaip Bodleiano biblioteka Oksforde, Britų muziejaus biblioteka Londone, Mazarine ir Sainte-Geneviève bibliotekos Paryžiuje, Austrijos nacionalinė biblioteka Vienoje ir pan. Tuo tarpu XVIII a. pažanga davė pradžią funkciniai bibliotekai. Tokia biblioteka gimė Prancūzijos revoliucijos metu, kai bažnyčių ir turtingųjų privačios bibliotekos buvo konfiskuotos, o jose buvusios kolekcijos tapo valstybės nuosavybe ir kartu naujos – Nacionalinės – bibliotekos dalimi. Bibliotekininkai tapo išimtinai atsakingi už tautos bibliografinį planavimą. O iš to išsirutuliojo bibliotekos paslaugos koncepto įgyvendinimas – demokratinis bibliotekų paslaugų praplėtimas plačiajai visuomenei, nepaisant turtingos jos narių padėties ar išsimokslinimo.

Dabartinė modernioji biblioteka paprastai apibrėžiama kaip įstaiga, komplektuojanti, tirianti, propaguojanti ir teikianti skaitytojams knygas ir kitus literatūrinius dokumentus. Taigi biblioteka suteikia tiek fizinę, tiek skaitmeninę prieigą prie savo turimų išteklių. O jų yra įvairiausių: knygos, periodiniai leidiniai, laikraščiai, rankraščiai, žemėlapiai, dokumentai, kompaktiniai diskai, kasetės, vaizdajuostės, elektroninės ir garso knygos, duomenų bazės ir kt. Šiuolaikinės bibliotekos skirstomos į kelis tipus: **nacionalinės** (tarnauja kaip nacionalinė informacijos saugykla, reikalaujanti iš leidėjų bibliotekai pristatyti kiekvieno savo leidinio vieną privalomą kopiją), **mokslinės** (orientuotos į plačius nuodugnius rinkinius medžiagos viena ar kita tema), **informacinės** (neskolinančios savo išteklių, kurie gali būti unikalūs ir istoriniai, ir daugiausiai skirtos tyrimams), **viešosios, akademinės, vaikų ir specialiosios** (priklausančios įvairioms viešosioms organizacijoms, valdžios institucijoms ar agentūroms). Pačių didžiausių pasaulio bibliotekų sąrašė ryškiai pirmauja dvi bibliotekos – Kongreso biblioteka Vašingtone ir Jungtinės Karalystės nacionalinė biblioteka – Britų biblioteka. Abi šios bibliotekos talpina 150 mln. vienetų įvairių išteklių, o jas kasmet aplanko apie 1,75 mln. skaitytojų.